

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти

Кафедра практичної психології

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної освіти

Протокол №__ від __. __. 2024 р.

Голова Вченої ради

_____ Наталія КЛІШЕВИЧ

ПРОГРАМА

АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

(назва форми підсумкової атестації)

спеціальності: 053 Психологія

рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)

освітньої програми: 053.00.04. Консультаційна психологія

Схвалено на засіданні

кафедри практичної психології

Протокол № __ від «__» _____ 2024 р.

Зав. кафедри _____ Олена ЛИТВИНЕНКО

2023-2024 навчальний рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна підготовка фахівців за спеціальністю 053 Психологія (Консультаційна психологія) ґрунтується на інтеграції навчальних програм, які спрямовані на забезпечення високої ефективності майбутньої професійної діяльності психолога.

Програма атестаційного екзамену з психології передбачає дотримання співвідношення теоретичного компонента, що проявляється у визначенні рівня сформованості базових знань та уявлень у галузі загальної, експериментальної психології та психології розвитку, та практичного, який передбачає володіння уміннями і навичками психодіагностики та психологічного консультування.

Отримання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія (Консультаційна психологія) базується на визначенні рівня підготовки випускників із дисциплін циклу з формування фахових компетентностей відповідного навчального плану.

Чинним навчальним планом передбачена така форма підсумкової атестації:

Напрямок підготовки (спеціальність), освітній рівень	Форма держаної атестації
053 Психологія (Консультаційна психологія)	Атестаційний екзамен

Питання до атестаційного екзамену з психології відповідають змісту робочих програм навчальних дисциплін, які виносяться на підсумкову атестацію.

На атестаційний екзамен з психології виносяться зміст таких навчальних дисциплін:

- загальна психологія з практикумом;
- основи консультаційної психології;
- психологія розвитку;
- психологія особистості;
- психодіагностика;
- експериментальна психологія;
- психологія кризових станів;
- гострі дитячі реакції на травму.

Форма проведення іспиту – тестова.

Тривалість іспиту – 1 година 20 хвилин.

Кількість балів (max – 100)	Критерії оцінювання знань випускника
90 – 100	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
82 – 89	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
75 – 81	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
69 – 74	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабке застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
60 – 68	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності викладання, за слабке застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 59	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

ПРОГРАМА
атестаційного екзамену
 для спеціальності 053 Психологія (Консультаційна психологія),
 першого (бакалаврського) освітнього рівня

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ З ПРАКТИКУМОМ

Предмет та завдання загальної психології. Поняття про психіку та її природу. Психіка як властивість високоорганізованої живої матерії. Свідомість як вищий рівень психічного відображення і саморегуляції людини. Самосвідомість і «Я-концепція». Поняття про особистість та її структуру. Активність особистості та її джерела. Загальна психологічна характеристика діяльності, її структура і види. Поняття про відчуття. Фізіологічні механізми відчуття. Класифікація відчуттів. Основні властивості відчуттів. Поняття про сприйняття. Фізіологічні механізми сприйняття. Основні властивості сприйняття. Пам'ять як психічний процес. Основні види і процеси пам'яті. Типи запам'ятовування. Прийоми ефективного запам'ятовування. Поняття про уяву. Види уяви. Механізми створення образів уяви. Поняття про мислення. Природа мислення та його різновиди. Розумові дії та операції мислення. Форми мислення. Поняття про увагу. Основні види уваги. Характеристика властивостей уваги. Поняття про волю. Вольові властивості особистості. Фізіологічні і мотиваційні аспекти вольових дій. Структура вольової дії та аналіз її компонентів. Поняття про емоції та почуття. Види емоцій. Види почуттів. Поняття про спрямованість особистості. Компоненти спрямованості особистості. Поняття про здібності людини. Класифікація здібностей. Рівні розвитку здібностей. Задатки і здібності. Обдарованість. Майстерність. Талант. Геніальність. Поняття про темперамент. Фізіологічні основи темпераменту. Типи темпераменту. Поняття про характер. Закономірності формування характеру. Взаємозв'язок характеру і темпераменту.

Рекомендована література

1. Дуткевич Т.В. Загальна психологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 388 с.
2. Ільїна М.К. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. – К.: Університетська книга, 2018. – 239 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія: підруч. для студентів вищ. навч. закладів. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 272 с.
4. Савчин М.В. Загальна психологія: підруч. – К.: ВЦ «Академія», 2020. – 344 с.
5. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Загальна психологія: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 296 с.

ОСНОВИ КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Предмет і завдання консультативної психології. Поняття психологічного консультування. Психологічна корекція та психотерапія. Види психологічного консультування. Сфери застосування психологічного консультування. Принципи психологічного консультування. Етичний кодекс як норморегулюючий документ. Поняття етичної дилеми у психотерапевтичній практиці. Вимоги до особистості психолога-консультанта. Мовлення як інструмент психотерапевтичної допомоги. Поняття про мета модель комунікації. Етапи психологічного консультування. Типи консультування. Форми консультативної роботи психолога. Консультативний контакт. Перенос і контрперенос в консультуванні. Етапи проведення консультативної бесіди. Типи клієнтів і особливості взаємовідносин «психолог-клієнт».

Поняття усвідомленої згоди. Особливості отримання усвідомленої згоди в різних модальностях. Інформована згода (контракт). Функції та загальна структура психологічного контракту.

Психоконсультування в соціальній сфері. Психоконсультування в управлінні та менеджменті. Психологічне консультування в політичній сфері. Консультативна діяльність психолога в юридичній сфері, бізнесі та підприємстві, у сфері реклами.

Рекомендована література

1. Васьківська С.В. П'ять вимірів психологічного консультування. – К.: Ніка-Центр, 2019. – 400 с.
2. Мельничук О.Б. Основи психоконсультування та психокорекції. – К.: Каравела, 2019. – 390 с.
3. Основи психологічного консультування: опорний конспект лекцій з дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія»/укладач В.С. Варга – Мукачево: МДУ, 2018. – 41 с.
4. Панок В. Г. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. посібник / В. Г. Панок, Я. В. Чаплак, Я. Ф. Андрєєва / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. – 384 с.
5. Потоцкая Ю. Консультування. Соціально-педагогічний аспект. – К.: Шкільний світ, 2019. – 112 с.

Психологія розвитку як міждисциплінарна наука, її предмет та завдання. Місце психології розвитку в системі психологічних знань, її зв'язки з іншими науками. Історія виникнення та становлення психології розвитку. Структура психології розвитку. Поняття про психічний розвиток людини та його особливості. Взаємозв'язок психічного розвитку індивіда та формування його особистості. Характеристика показників психічного розвитку. Вікові й індивідуальні особливості психічного розвитку, їх співвідношення. Явища акселерації та ретардації у формуванні особистості. Поняття про сенситивні періоди розвитку психіки, їх значення та критерії вияву. Поняття про психологічний вік людини, його співвідношення з хронологічним віком. Проблема здійснення вікової періодизації психічного розвитку людини: методологічний, хронологічний та етнічний аспекти. Пренатальний період як базовий для зародження психіки дитини. Стадії пренатального розвитку, їх зміст. Ранній вік як етап онтогенезу людини, розгляд його значення у становленні особистості базовими психологічними концепціями. Дошкільний період як етап онтогенезу людини, його внесок у психічний розвиток. Аналіз соціальної ситуації розвитку дитини 3-6 років життя. Ігрова діяльність – провідна для психічного розвитку дошкільника, її функції та динаміка. Вплив фізичного розвитку молодшого школяра на його психіку. Особливості фізичного та фізіологічного розвитку підлітка та їх вплив на розвиток психіки. Специфіка провідної діяльності підліткового віку. Спілкування підлітків з ровесниками, формування та вияви почуття дорослості. Загальні соціальні та психологічні особливості юнацького віку. Учбово-професійна діяльність як провідна для юнацького віку. Особливості фізичної сфери людини раннього дорослого віку та їх вплив на психіку. Психосоціальний розвиток в середній дорослості. Старість як етап онтогенезу людини, її періодизація. Проблема ейджизму.

Рекомендована література

1. Дудкевич Т.В. Дитяча психологія. – К.: КНТ, 2020. – 204 с.
2. Закалик Г. Психологія розвитку та успіху. – Львів: Львівська політехніка, 2019. – 488 с.
3. Лисенко Л.М. Вікова психологія. Методичні рекомендації. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. 113 с.
4. Каліщук С.М. (2019). Техніка усвідомленого народження як процес діагностики й трансформації базового настроювання на сприйняття світу. Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities: materials II International scientific conference (Kaunas, 22 february, 2019). Kaunas: Vytautas Magnus university, 18-21.
5. Поліщук В.М. (2019). Симптоматика вікових криз у віковому розвитку людини. International Journal of Education and Science, 2 (2). 51.

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Психологія особистості як галузь науки. Предмет і завдання психології особистості. Визначення поняття «особистість». Індивідний, суб'єктний, індивідуальний рівні розвитку особистості. Структурний і системний наукові підходи у вивченні особистості: переваги й складності застосування. Проблема співвідношення в особистості біологічного та соціального. Структура особистості у вітчизняній психології. Психоаналітичний напрям. Диспозиційний напрям. Когнітивні концепції особистості. Проблема особистості в гуманістичній психології. Феноменологічна теорія особистості К. Роджерса. Екзистенційна психологія. Особистість з точки зору теорії наuczіння. Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури. Теорія соціального наuczіння Дж. Роттера. Творча особистість. Теорія особистості у працях Г. Костюка. Особистість як «система систем» психологічних властивостей. Теорія розвитку особистості школяра в навчальній діяльності (за О. Дусавицьким). Теорія виховання творчої особистості на основі стратегіального підходу (за В. Моляко). Моністична теорія багатовимірного розвитку особистості у працях В. Моргуна. Прикладні та прогностичні дослідження на засадах теорії багатовимірного розвитку особистості. Суб'єктність особистості (за В. Татенком). Індивід й особистість у психологічній теорії часу Б. Цуканова. Життєвий світ особистості (за Т. Титаренко) та стратегії її самореалізації. Умови розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості. Дефіцитарна мотивація й мотивація досягнення (А. Маслоу). Теорія мотивації досягнення успіху й уникнення невдач (Дж. Аткинсон, Д. Макклеланд). Теорія каузальної атрибуції (Ф. Хайдер, Дж. Келлі). Ціннісні орієнтації як змістовна характеристика спрямованості (М. Рокич). Зріла особистість та її характеристика (Г. Олпорт). Продуктивна особистість (Е. Фромм). Індивідована особистість (К.-Г. Юнг). Самоактуалізована особистість та її характеристики. Особисте зростання і вершинні переживання (А. Маслоу). Особистість повного функціонування (К. Роджерс).

Рекомендована література

1. Кацавець Р.С. Психологія особистості. – К.: Алерта, 2021. – 134 с.
2. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч. посіб. – К.: Ліра-К., 2020. – 274 с.
3. Москалець В.П. Психологія особистості: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 262 с.
4. Рибалка В.В. Методологічні аспекти визначення провідних категорій особистості // Андрагогічний вісник. 2018. – Вип. 9. – С. 24-35.
5. Столяренко О.Б. . Психологія особистості : навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 280 с.

ПСИХОДІАГНОСТИКА

Уявлення про психодіагностику. Історія становлення психодіагностики як науки. Співвіднесення понять «психодіагностика», «психологічне тестування», «психологічна оцінка». Предмет психодіагностики. Психодіагностичний метод. Діагностичні підходи: об'єктивний, суб'єктивний, проєктивний. Номотетичний та ідеографічний підходи. Поняття методу та методики у психодіагностиці. Стандартизовані і нестандартизовані методи. Методи збору T-, L- і Q-даних. Стандартизація тесту. Визначення надійності, валідності та їх види. Поняття та цілі стандартизації тесту. Поняття психодіагностичного процесу. Психодіагностичне обстеження та дослідження. Етап збору даних. Змінні, що впливають на психодіагностичний процес. Етап обробки та інтерпретації даних. Кількісні та якісні методи обробки результатів діагностики. Математичні методи в психодіагностиці. Сирі бали та стандартизовані шкальні оцінки. Психологічний діагноз та його види. Психологічний прогноз та його види. Психодіагностичний висновок. Об'єктивний підхід в психодіагностиці. Поняття та види об'єктивних тестів. Тести інтелекту. Перші шкали інтелекту (шкала Біне-Сімона, шкала Стенфорд-Біне). Поняття про коефіцієнт інтелектуальності, IQ-показник. Вербальні і невербальні тести інтелекту. Тест Векслера. Тест структури інтелекту Амтхауера. Прогресивні матриці Равена. Культурно-вільний тест інтелекту Р. Кеттелла. Тести інтелекту Айзенка. Тести креативності Гілфорда. Тести креативності Торенса. Тести спеціальних здібностей. Тести досягнень. Суб'єктивний підхід в психодіагностиці. Опитувальники як стандартизований самозвіт. Особистісні опитувальники. Гомогенні та гетерогенні (багатофакторні) опитувальники. Типологічні опитувальники. Діагностика темпераменту та характеру. Опитувальники рис особистості. Опитувальники мотивів. Опитувальники станів та настрою. Опитувальники цінностей. Опитувальники інтересів. Опитувальники установок. Проблема достовірності особистісних опитувальників. Проєктивний підхід у психодіагностиці. Методологічна основа проєктивних методів. Класи проєктивних методик. Тест чорнильних плям Роршаха. Тематико-аперцептивний тест (ТАТ) та його модифікації. Кольоровий тест Люшера. Вербальні проєктивні тести. Малюнкові проєктивні тести.

Рекомендована література

1. Любіна Л.А., Борисюк А.С., Радчук В.М. Психодіагностика: навч. посіб. – Чернівці, 2018. – 276 с.
2. Основи психодіагностики: метод. рек. з навч. дисц. / Уклад.: А. Весельська, Г. Кострікіна, Л. Котлова, Г. Хворова. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2022. 31 с.

3. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 226 с.
4. Поліщук С. А. Методичний довідник з психодіагностики. – К., 2019. – 442 с.
5. Чала О. М., Шахрайчук Ю. М. Психодіагностика: навчальний посібник. – Х., 2018. – 246 с. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/40695/1/Book_2018_Chala_Psykhodiahnostyka.pdf

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Місце експериментальної психології в системі наук. Визначення експериментальної психології. Предмет і завдання експериментальної психології. Поняття про методологію, метод, методіку. Система психологічних методів. Класифікація й методів психологічного дослідження (теоретичні, емпіричні, статистичні). Поняття змінної в психологічному дослідженні. Види змінних. Психологічні шкали (за С. Стівенсом). Основні характеристики шкал. Умови застосування шкал. Типологія експерименту: Експеримент “ex-post-facto“. Штучний експеримент. Генеральна сукупність і експериментальна вибірка. Репрезентативність вибірки. Експериментатор: його особистість і діяльність. Досліджуваний: його діяльність в експерименті. Особистість досліджуваного й ситуація психологічного експерименту. Артефакти в експериментальному дослідженні. Ефекти послідовності. Етичні принципи проведення дослідження. Характеристика етапів психологічного експерименту. Критерії надійності й валідності психологічного експерименту. Поняття про планування психологічного експерименту. Особливості обробки результатів експериментального дослідження в психології.

Рекомендована література

1. Гірняк Г. С. Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія». Тернопіль: ВПЦ Економічна думка, 2018. 60 с
2. Дуткевич Т.В. Загальна психологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 388 с.
3. Бедан В.Б. Експериментальна психологія: практикум для студентів-психологів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2021. 89 с.
4. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія. К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 360 с.

ПСИХОЛОГІЯ КРИЗОВИХ СТАНІВ

Життєві ситуації: визначення і основні підходи. Співвідношення об'єктивного і суб'єктивного у кризових ситуаціях. Стратегії і техніки поведінки людини у кризових ситуаціях. Психологічне втручання в кризових ситуаціях. Базові техніки консультування. Кризова інтервенція. Психологічний дебрифінг.

Сутність кризового консультування та психотерапії. Поняття криза, кризова ситуація і кризовий стан у вітчизняній і закордонній психології. Класифікація криз. Внутрішні й зовнішні кризи. Клінічна й психологічна теорії кризи й кризового стану. Розуміння кризи як небезпеки і можливості. Пускові механізми кризи. Психологічний час особистості.

Еволюція поняття «криза ідентичності» в підходах вітчизняної і зарубіжної психології. Проблеми розвитку особистості та становлення її ідентичності в контексті сучасних гуманістичних підходів. Ідентичність як об'єкт постійного пошуку. Особистісна ідентичність і проблема її періодизації. Способи подолання та попередження кризи ідентичності. Криза професійного самовизначення.

Визначення віктимності. Гіпервіктимність та гіповіктимність. Норми безпечної поведінки. Віктимні внутрішньоособистісні конфлікти. Типи жертв. Цикли насилля. Види віктимізації. Консультування жертв сексуального насилля.

Психологічна допомога при гострій реакції на стрес. Методи саморегуляції, навіювання й екстрена психологічна допомога при стресі й стресових розладах. Особливості психологічної корекції при ПТСР. Фазово-орієнтований підхід допомоги при горі й ПТСР.

Рекомендована література

1. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості: навч. посіб. / І.С. Булах. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – С. 8-35.
2. Волкер П. Комплексний ПТСР: керівництво з відновлення від дитячої травми. К.: Науковий світ, 2023. – 316 с.
3. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник/ З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко; за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво «Логос», 2015. – 207 с.
4. Тарашкевич М. Як допомогти собі у кризових ситуаціях. – Львів: Свічадо, 2022. – 112 с.
5. Уварова С.Г., Бойченко Н.Г., Гришкан С.О., Улько Н.М. Психологічна допомога в кризових ситуаціях. – К.: ПВНЗ «МІГП», 2016. – 248 с.

ГОСТРІ ДИТЯЧІ РЕАКЦІЇ НА ТРАВМУ

Визначення психотравми. Фактори розвитку психотравми. Основні ознаки психотравми. Види психотравмуючих ситуацій. Класифікації послідовних фаз або стадій в динаміці станів людей після психотравмуючих ситуацій (Решетніков, Александровський та ін.). Ознаки того, що дитина гостро переживає стресові ситуації: емоційні прояви, поведінкові прояви, когнітивні прояви, соматичні прояви. Ознаки та симптоми посттравматичного стресового розладу у дітей різних вікових категорій (за даними Американського національного центру з ПТСР). Значення стосунків у ранньому дитинстві для формування стресостійкості.

Базові принципи першої психологічної допомоги. Моделі екстреної психологічної допомоги: "МААСЕ", RAPID та ін. Правила першої психологічної допомоги постраждалим під час травматичних подій, які сформулювали німецькі психологи Б. Гаш і Ф. Лісогга. Найпоширеніші симптоми, які виникають у людини в екстремальній ситуації (агресія, апатія, істерика, марення і галюцинації, нервово тремтіння, плач, рухове збудження, страх, ступор), і техніки екстреної психологічної допомоги. Три основні напрямки роботи психолога з дітьми, що пережили травматичні події: робота з середовищем, в якому перебувають діти; робота з близьким оточенням дитини; робота з самою дитиною. Тілесна терапія як засіб опрацювання дитячих психотравм. Пісочна терапія як метод допомоги дітям у кризових обставинах. Методи і техніки арт-терапії в роботі з травмою у дітей. Діагностика та профілактика негативних емоційних реакцій психологів у роботі з постраждалими дітьми. Вторинний травматичний стрес. Вікарна травматизація. Емоційне вигорання.

Основні форми жорстокого поводження та зневажання дітей: фізичне насильство; сексуальне насильство або розбещення дітей та інцест; психологічне (емоційне) насильство; зневага інтересами і потребами дитини (економічне насильство). Ознаки насильства щодо дітей. Наближені та віддалені наслідки жорстокого ставлення до дітей. Консультування дітей – жертв насильства.

Основні концепції, що пояснюють суїцидальну поведінку. Структура суїцидальної поведінки. Ознаки наближення можливого суїциду (за Шнейдманом). Риски, характерні для всіх суїцидів (за Шнейдманом). Метод психологічної аутопсії (Фарбероу, Шнейдман). 5 видів суїцидальної поведінки (Соловйов). Прогностичні критерії суїцидального ризику. Причини дитячих і підліткових суїцидів. Особливості суїцидальної поведінки підлітків. Типи сімей, сприятливих для формування суїцидальності дітей. Принципи психологічної допомоги особам, які мають намір вчинити самогубство. Ресурси суїцидента.

Прояви горя втрати. Переживання смерті в дитячому віці Стадії горя. «Нормальне» і патологічне (ускладнене) горе. Форми ускладненого горя. Комплекси симптомів горя. Особливості проходження стадій горя дитиною.

Вікові особливості переживання горя дітьми (за С Шефовим). 4 задачі втрати за Дж. Ворденом: визнати факт втрати; пережити біль втрати; організація нового оточення; нове ставлення до померлого і продовження життя. Розлучення – смерть стосунків. Стадії розлучення за Кюблер - Рос. Консультування клієнта, який пережив втрату. Допомога на стадії шоку. Допомога на стадії пошуку. Допомога на стадії гострого горя. Допомога на стадії відновлення. Техніки терапії при втраті.

Рекомендована література

1. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол ; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
2. Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події. Навчально методичний посібник / Автори-упоряд. : Н. Вааранен-Валконен, Н. Заварова, за заг. ред. О. Калашник. – К.: 2022. <https://rm.coe.int/manual-for-psychologists-web/1680a9754f>
3. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник. / Уклад. : Г.Б.Растроста . – Суми. НВВ КЗ СОІППО : 2018. 64с.
4. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. Київ: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
5. Матвієнко Л.І. Техніки арт-терапії як ефективний метод подолання наслідків стресу у дітей: матеріали І міжнародної науково-практичної конференції «Психологічне здоров'я особистості в контексті процесів глобалізації: методологія дослідження, реалії та перспективи» / за наук. ред. І.В. Данилюка, Г.К. Юрчинської, Н.І.Погорільської, Б.Б. Іваненко (04 листопада 2022 року). Київ: ТОВ «Про формат», 2022. С. 94-97.
6. Особистість, суспільство, війна: тези доповідей учасників міжнародного психологічного форуму (7 квіт. 2023 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2023. 265 с.
7. Murphy, D. (2017). *Counselling Psychology: A Textbook for Study and Practice*. Wiley-Blackwell, 789 p.
8. Woolfe, R. & Dryden, W. (2016). *Handbook of counselling psychology*. Sage Publications, Inc., 235 p.